

Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck

Dahlstiernska gymnasiet 2024/2025

1. Syfte

All personal som arbetar inom skolan är skyldig att anmäla till socialnämnden om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa (14 kap 1 § SoL). Skolan ska ha en fungerande rutin för hur orosanmälan till socialtjänsten görs. Alla skolor är också skyldiga att ha en plan mot kränkande behandling. Rektorererna är ansvariga för att barnkonventionen blir levande i skolans verksamhet och att skolan har en beredskap för att hantera de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken.

En förutsättning för att kunna uppmärksamma och hjälpa ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att någon ser och förstår vad som händer. Att upptäcka ungdomar som är utsatta för hedersförtryck är därmed en viktig uppgift för skola och fritid. Det är då nödvändigt att personalen har en grundkunskap om hedersnormernas mekanismer och vågar ställa frågor till ungdomen om det finns en misstanke om hedersproblematik.

Skolan kan på många olika sätt få vetskap om att någon är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Eleven kan själv vända sig till någon av skolans personal, eller så ser personalen tecken på att något inte står rätt till. Det är viktigt att i varje situation fundera över hur man ska agera för att bäst kunna hjälpa eleven. Ärenden som rör hedersproblematik kräver stor flexibilitet och samarbete mellan olika aktörer.

2. Definition av begrepp

Hot, tvång och våld i hederns namn handlar om att begränsa en persons handlingsutrymme för att upprätthålla familjens/gruppens heder. Hedersrelaterat våld och förtryck är kollektivt utövat eller sanktionerat. Det innebär att en hel familj, släkt, grupp eller församling kan medverka till eller ställa sig bakom våldet. När man talar om hedersrelaterat våld och förtryck finns det en risk för generalisering genom att man kan ha en förutbestämd uppfattning om hos vilka grupper hedersnormer förekommer. Detta är viktigt att vara uppmärksam på, *då hedersrelaterat våld och förtryck kan förekomma i alla familjer/grupper oberoende av religion, födelseland och kulturell tillhörighet.*

3. Lagstöd

Skollagen 1 kap 5§

Föräldrabalken 6 kap 1§ 6 kap 11 §

Socialtjänstlagen 14 kap 1§

4. Vem är utsatt?

Föreställningar om vem som är utsatt kan göra att det blir lättare att se utsattheten hos vissa grupper. Det är i stor utsträckning flickor och kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, men även pojkar och män är utsatta. Pojkar och män kan också få en central roll i att kontrollera kvinnliga familje-/gruppmedlemmars beteende. Det är då viktigt att även se denna utsatthet när de tvingas ta en sådan roll, då det påverkar deras eget livsutrymme. Då det hedersrelaterade våldet utförs kollektivt suddas gränserna ut mellan den som utsätts och förövaren. De som medverkar till våldet kan samtidigt själva vara utsatta. Att bryta mot systemet ställer höga krav på individen och då ska samhället ställa upp med stöd och skydd, oavsett vem som bryter sig loss. HBTQ-ungdomar benämns ofta som en särskilt utsatt grupp.

5. Att upptäcka våldet

En förutsättning för att kunna hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att kunna uppmärksamma och förstå utsattheten. Därför krävs en viss grundkunskap hos all personal på skolan. En viktig del av den grundkunskapen innebär att kunna identifiera varningstecken som tyder på en utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa varningstecken kan ge en övergripande bild av hur personens liv och hemmiljö ser ut. Ett eller flera av dessa varningstecken behöver inte nödvändigtvis innebära att någon är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, men man måste våga samtala med personen om dennes livssituation.

- Det finns önskemål hemifrån om undantag från viss undervisning eller aktiviteter, till exempel musik, gymnastik, sex- och samlevnad, lägerskola och skolresor
- Olika kläd- och beteendekoder i och utanför skolan/arbetet eller hemmet
- Ofta återkommande magvärk, huvudvärk och illamående
- Återkommande frånvaro och skolk
- Koncentrationssvårigheter och försämrade studieresultat
- Synliga skador av våld
- Depression och självmordstankar
- Få eller inga vänner
- Kvardröjande på fritidsaktiviteten eller i skolan efter sista lektionen
- Rigid kontroll av elevens fritid, exempelvis att inte få delta i aktiviteter utanför skolan/arbetet
- Föräldrar som drar sig undan all kontakt med skolan och/eller socialtjänst och föräldrar som motsätter sig olika stödinsatser
- Avsaknad av vuxna stödpersoner utanför familjen eller gruppen
- Oro över att föras ut ur landet under sommarlov eller utlandssemester och bli bortgift
- Oro över att familjen eller gruppen ska få reda på att man är homosexuell, bisexuell eller transperson.

- Familjen eller gruppen diskuterar omvändelse av HBTQ-personer
- Önskan om att ”återställa” eller kontrollera sin ”mödomshinna” eller slidkrans
- Önskemål om att inte gå i samma klass eller skola som syskon eller kusiner
- Rymmer hemifrån
- Kontroll av exempelvis elevens mobiltelefon eller dator
- Eleven får inte gå ut efter skolan/arbetet på egen hand, eller får inte gå ut alls
- Krav på att eleven ska kontrollera sina syskon, kusiner eller andra inom gruppen

6. Frågor att ställa om man misstänker att någon är utsatt

All personal måste våga ställa frågor som berör hedersrelaterat våld och förtryck eller annan utsatthet. När man ställer frågor om våld är det viktigt att fokusera på personens egen upplevelse. Det kan vara svårt för en utsatt person att göra en fullständig analys av sitt liv. Ställ därför korta, enkla och raka frågor som inte är ledande.

- Vad vill du göra som du inte får?
- Vad måste du göra som du inte vill?
- Finns det några regler du måste följa?
- Vilka argument används för att reglerna ska efterföljas?
- Vilka metoder används för att reglerna ska efterföljas?
- Vilka personer upprätthåller reglerna? Vem bestämmer vad?
- Vilka är konsekvenserna om reglerna bryts?
- Har någon du känner till dig varit i en liknande situation?
  - Hur reagerade familjen eller gruppen då?
- Hur länge har kontrollen pågått?
- Föreligger underliggande eller direkt uttalade hot, i så fall från vem eller vilka?
- Förekommer våld? I så fall från vem eller vilka?
- Kan du ha vänner av motsatt kön?
- Vilka krav finns om ditt utseende?
- Vad har sagts om din framtid?
- Hur ser syskon, släktingar eller andra gruppmedlemmars inställning och agerande ut?
- Finns det någon inom familjen/gruppen som känner till din situation?
- Finns det någon du litar på inom eller utanför familjen/gruppen?

7. Insatser/Åtgärder

- Personal som får kännedom om misstänkta trakasserier/kränkningar skall ingripa och starta en utredning och samla in konkret information från de inblandade om vad som har hänt.
- Vid misstanke att händelsen berör frågor om hedersrelaterad händelse skall en avstämning ske med rektor innan vårdnadshavare kontaktas.
- Dokumentera ovanstående i en tillbudsrapport. Rapporten till rektor och huvudman.

- Rektor ansvarar för att en utredning sker. Den skall belysa vad som inträffat och analysera orsakerna till det som hänt. Utredningen ska omfatta både den som utfört och den som blivit utsatt för kränkningen.
Utredningen bifogas rapporten.
- Om hedersrelaterat våld misstänkts eller konstaterats ska inledningsvis ett avidentifierat samtal ske med socialtjänsten. Vid behov gör skolan en anmälan enligt socialtjänstlagen.
- Berörda pedagoger/personal eller rektor har uppföljningssamtal inom två veckor med inblandade elever och socialtjänst.
Samtalet dokumenteras och bifogas tillbudsrapporten.
- När utredningen är avslutad lämnas den till elevhälsan.

8. Viktigt att tänka på

- Ta ungdomens berättelse på allvar och förmedla att det aldrig är personens eget fel att våldet sker.
- Prata med ungdomen i enrum. Avvakta med att kontakta vårdnadshavare tills du vet mer.
- Ta hänsyn till ungdomens egna tankar om lösningar och eventuella konsekvenser av dessa.
- Var försiktig innan du börjar sätta in åtgärder. Beslut kan ge konsekvenser som är svåra att förutse. Rådgör med personal med särskild kunskap på området, så som socialtjänsten.

9. Akuta insatser

Om situationen är akut ska omedelbar kontakt tas med polisen och socialtjänstens mottagningsenhet. I vissa fall behöver akuta insatser vidtas vid hedersrelaterat våld och förtryck. Detta kan vara när det finns en akut risk för att eleven ska bli utsatt för våld, ingå äktenskap mot sin vilja, utsättas för könsstympling eller av annan anledning behöver omedelbart skydd. Som personal på en skola kan det vara svårt att bedöma vad som är ett akut läge. Kontakta därför socialtjänsten för att låta dem göra bedömningen. Om det är möjligt och lämpligt kan denna checklista användas på skolan för att bedöma akut hot och risk:

Checklista akuta insatser:

- Vad är det som gör att du söker hjälp just nu?
- Vad vill du ha hjälp med?
- Har du sökt hjälp tidigare och i så fall var?
- Hur ser din familj/släkt/församling ut? - Nätverkskarta
- Vilka regler har du brutit mot och vad tror du blir påföljden?
- Hur stor är risken att någon får reda på det? I så fall vem?
- Har någon annan i gruppen brutit mot reglerna? Vad hände då?
- Finns det någon i din närhet som känner till din situation och står på din sida?

- Om vi skulle kontakta någon i din familj eller grupp, vem skulle det vara?
- Vet någon att du är här?
- Finns något uttalat hot?

Ansvarig arbetsgrupp för framställande av plan:

Rektor: Matti Bertilsson

Kurator: Anna Myhrman

Specialpedagog/Speciallärare: Helena E Andersson

Speciallärare: Marianne Larsson

Studie och yrkesvägledare: Karoline Larsen Andersson

Elefskyddsombud/elevråd:

Reviderat 2024-01-17